

Залевська Валерія Михайлівна

Київський національний університет

технологій та дизайну (м. Київ)

Наукова керівниця - к. філол. н., доц. Бондарчук Ю.А.

ПРОБЛЕМА РЕЦЕПЦІЇ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ ЧЕРЕЗ ПЕРЕКЛАД

У контексті рецепції української літератури в англomовному культурному ареалі висувається проблема перекладу в усій її повноті та комплексності, включаючи, зокрема, й такі її аспекти як оцінка якості перекладу, його адекватності оригіналові, критеріїв та методики цієї оцінки, а також висвітлення ролі та значення цього інструменту в процесі міжлітературної взаємодії та рецепції національної літератури в інонаціональному літературному середовищі. Цю роль без перебільшення важко переоцінити, бо вона є унікальною. Для забезпечення повноцінної й повномасштабної комунікації літератур та культур переклад слід вважати незамінним. Зроблений світовою філологічною наукою висновок, згідно з яким процес рецепції як такий, власне, й розпочинається у повному сенсі лише після того, як з'являються перші переклади, – можна вважати, по-перше, цілком слушним, по-друге, практично загально визнаним в усіх провідних літературознавчих напрямках, течіях, школах. Рецепція без перекладів можлива, але тоді вона істотно обмежена, неповноцінна. Рецепція у вигляді перекладів – це повноцінна й повномасштабна на своєму рівні й у межах своєї компетенції комунікація між різними національними літературами, яка, крім того, що є вагомою сама по собі, відкриває перспективи наступного переходу до інтерпретації та до формування образу національної літератури в інонаціональному середовищі, створюючи необхідні передумови для цього.

Коло питань, пов'язаних з проблемою перекладу та суміжними, співвідносними з нею, не входить до завдань, на яких зосереджено увагу автора, хоча деякі з них, до певної міри, зачіпатимуться під час аналізу фактичного матеріалу рецепції української літератури в Англії й в англомовному світі. Одна з таких проблем – розуміння перекладу, з одного боку, як тексту, з іншого, як сукупності низки різних речей, окрім самого перекладного тексту. Таких, приміром, як відомості про автора оригіналу, з якого зроблено переклад, інформація про країну, звідки цей автор походить, про особливості її історичного й літературного розвитку тощо, уявлення про характер та особливості літературного процесу в країні, з якої походить оригінальний текст, а також про основні параметри його – літературного процесу – історичного розвитку тощо.

Не висуваючи перед собою завдання дати бодай фрагментарний огляд існуючих у вітчизняних і зарубіжних літературознавстві, лінгвістиці, лінгвостилістиці, перекладознавстві теорій художнього перекладу, в подальшому викладі й осмисленні свого фактичного матеріалу ми б вважали за доцільне спиратися на концепцію, розроблену й уточнену в працях В.Коптілова, О.Гайнічеру, О.Астаф'єва, А.Ткаченка, О.Мушкудіані та ін. Її ключовою ланкою й фундаментальною засадою буде розуміння перекладу як передачі з допомогою системи мовних засобів однієї мови системи мовних засобів іншої мови, котрі в своїй сукупності утворюють художній текст, а також тих змістових нашарувань, які при цьому виникають як у першому (оригінал), так і у другому (переклад) випадку. Критерієм якості перекладу має служити відповідність його смислового й формального вигляду оригіналові, поза його співвідношенням з текстом оригіналу текст перекладу, як вважає багато хто з фахівців з перекладознавства, у більшості випадків фактично втрачає своє значення.

Пропонуючи власне визначення феномену перекладу, А.Швейцер особливо наголошував на його комунікативній сутності. На його думку, "переклад може бути визначений як: односпрямований і двохфазний процес міжмовної та міжкультурної комунікації, при якому на основі здійснення цілеспрямованого ("перекладацького") аналізу первинного тексту створюється вторинний текст (метатекст), який замінює первинний в іншому мовному та культурному середовищі,... як процес, котрий характеризується установкою на передачу комунікативного ефекту первинного тексту, частково модифікованій відмінностями між двома мовами, двома культурами та двома комунікативними ситуаціями" [4, с.75]. Подібний акцент видається слушним та перспективним з огляду на можливості його застосування у розробці наукових проблем, які нас в даному випадку цікавлять. Побачений під пропонованим ученим кутом зору переклад як інструмент міжлітературних зв'язків та рецепції постає, в такий спосіб, у нерозривній єдності й цілісності двох стихій: з одного боку, текстуальної, з іншої, контекстуальної, об'єднаних в єдине ціле спільною метою й спільною функцією. Сутність останньої зводиться до забезпечення комунікації в новому мовно-культурному середовищі, зокрема, до встановлення як змістових, так і формальних орієнтирів, спільних для літератури і культури, яка сприймає інонаціональний текст, та літератури, яку сприймають, або подібних одне одному, якщо спільність з тих чи інших причин виявляється недосяжною.

Виходячи із цієї тези, а також з міркувань, зумовлених деякими іншими моментами, можна припустити, що переклад художнього тексту, вміщений в інонаціональне культурне поле, далеко не завжди й не в усіх випадках працює там в тому ж самому ключі, як оригінал у полі національної культури та літератури. За таких умов для повноцінного, максимально адекватного сприйняття перекладу контекстуальні обставини стають або, принаймні, набувають здатності ставати більш вагомими й більш значущими, ніж

обставини текстуальні. Різного роду контексти, які охоплюють різноманітні явища та процеси, котрі, не маючи безпосереднього дотику до літературних контактів, здійснюють на них певний вплив, мають у процесі реценції велике значення. Їхня роль часто-густо недооцінюється, і це в багатьох випадках призводить не лише до неповного й неповноцінного, а й до спотвореного розуміння художнього перекладу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Вервес Г.Д. (1987) Вступ. Про основні методологічні принципи видання. Українська література в загальнослов'янському і світовому літературному контексті. К.: *Наукова думка*. Т.І. 500 с.
2. Зорівчак Р. (2011) Книжка про Віру Річ – вагомий внесок до перекладознавства. Львів: *Піраміда*. 264 с.
3. Косів Г. (2011) Віра Річ. Творчий портрет перекладача. Львів: *Піраміда*. 264 с.
4. Швейцер А.Д. (1988) Теория перевода: Статус, проблемы, аспекты. К.: 349 с.